

**Welkomstwoord Elke Vandeperre, coordinator vzw Motief  
bij presentatie rapport “Buren zoals we ze (niet) kennen – moslims en niet-moslims onder aan de ladder**

**Welkom** leden en medewerkers van organisaties die rond armoedebestrijding werken, welkom collega vormingswerkers, opbouwwerkers, welzijnswerkers, professionelen uit dienstcentra,

Wij zijn erg dankbaar voor jullie interesse in de bevindingen en resultaten van ons project ‘Buren zoals we ze (niet) kennen’. Nogal wat mensen onder jullie zijn ook van ver of dichtbij betrokken geweest bij het proces dat we het voorbije anderhalf jaar afgelegd hebben. In de voorbereidende fase hebben jullie ons helpen toeleiden naar groepen van deelnemers, misschien hebben we u geïnterviewd, of heeft u ons geholpen bij het verstrekken van de nodige achtergrondinformatie om tot bruikbare werkvormen te kunnen komen. Maar ook bij de interpretatie van de verzamelde gegevens hebben we van talrijke mensen onder u feedback gekregen. Die permanente dialoog met basiswerkers in de armoedestrijd was absoluut noodzakelijk. Maar zeker niet evident. We beseffen binnen Motief maar al te zeer hoe basiswerkers vandaag overspoeld worden met vragen vanuit allerhande onderzoeksinstellingen en organisaties die ‘plots’ armoede op de agenda hebben geplaatst. Op zich is dat uiteraard een positief gegeven: de strijd tegen armoede is een zaak van de gehele samenleving, niet alleen van gespecialiseerde organisaties. Dat vandaag ook steeds meer socio-culturele verenigingen, bewegingen, universitaire instellingen deze problematiek gaan thematiseren als maatschappelijke issue of als aandachtspunt voor het eigen interne beleid is dus niet alleen een goed teken, het werd méér dan hoog tijd.

Tegelijk creëert het ook een aantal vragen: bv. hoe de visie en expertise die aan de basis aanwezig is (zowel bij leden als bij medewerkers van organisaties die aan armoedebestrijding doen) -hoe die jarenlang opgebouwde visie en expertise ernstig genomen, ten volle gewaardeerd en ingezet kan worden in het zoekproces van deze ‘andere’ maatschappelijke actoren. En hoe zorgen we ervoor dat deze zoekprocessen wederzijds een meerwaarde opleveren –dat het een win-win-gebeuren kan zijn, zowel voor de zogenaamde ‘armoedesector’ als voor organisaties uit sectoren daarbuiten? Hoe zorgen we ervoor dat we mekaar's zoekproces hierrond kunnen versterken ook op een *structurele* wijze, en dat we ons dus niet laten verleiden tot symptoombestrijding? Hoe maken we dat het armoedevraagstuk ook tot diepgaande reflectie kan leiden omtrent de manier waarop onze samenleving zich tot het rijkdom-probleem verhoudt? Hoe behoeden we ons ervoor dat armoede een zoveelste ‘projectje’ wordt dat ons een jaar lang aan het denken zet om vervolgens weer in de onderste lade te verdwijnen wanneer een nieuwe ‘hype’ zich aandient?

Het zijn vragen die ons in Motief de voorbije tijd erg bezig gehouden hebben, we hebben er al gedeeltelijk visie rond ontwikkeld, en we zullen er de komende jaren onze handen aan vol hebben om die visie nu ook daadwerkelijk in de praktijk te gaan omzetten.

Hoe Motief als socio-culturele vormingsinstelling, gespecialiseerd in het thema levensbeschouwing, ertoe gekomen is om zich te gaan ingraven in de armoedeproblematiek via ‘Buren zoals we ze niet kennen’, vraagt toch nog enige toelichting, veronderstel ik. Mijn collega Ruben zal dadelijk vertellen wat de concrete aanleiding vanuit de maatschappelijke context gevormd heeft, maar meer algemeen wil ik daarover nog het volgende kwijt.

De expertise van Motief ligt niet in de armoedebestrijding. In een groot deel van onze vormingsprogramma's bereiken wij voornamelijk een middenklasse-publiek. In het afgelopen jaar hebben we slechts bij het ontwikkelen van een vijftal vormingsprogramma's socio-economisch kwetsbare deelnemers als doelgroep voor ogen gehad. Ook al delen wij ons secretariaat met een Vereniging Waar Armen het Woord Nemen (nl. vzw De Doorzetters) slechts een beperkt percentage van de organisaties waarmee we samenwerken zijn met armoedebestrijding bezig (12 %). Dit gegeven heeft uiteraard verstrekken gevolgen voor de manier waarop wij dit project hebben benaderd, voor onze vraagstelling, en bij gevolg ook voor de conclusies die we geformuleerd hebben aan het eind.

Wij hebben het armoedevraagstuk benaderd vanuit onze eigen invalshoek, nl. vanuit de vraag ‘wat is de betekenis en de rol van levensbeschouwing’ in de strijd tegen armoede? Dat lijkt –zo kan ik mij voorstellen– een nogal secundaire vraag op het eerste gezicht. Toch is deze vraag niet in de studeerkamer ontstaan, maar wel degelijk op de werkvloer. We hadden het daarstraks al even over ‘hypes’. Eén van die actuele hypes is vandaag de oproep tot interculturaliseren en het aan de slag gaan met diversiteitsplannen. Net zoals het agenderen van het armoedevraagstuk, is leren omgaan met de reële diversiteit in onze samenleving een absolute noodzaak en dus niet alleen maar een modetrend. Alle sectoren zijn intussen doordrongen van het besef dat ze deze realiteit niet langer kunnen negeren. Iedereen, van bedrijven tot overheidsinstellingen, van lokale kinderdagverblijven tot grote rusthuizen, van onderwijsinstellingen tot welzijnswerk: iedereen voelt de druk

om aan de slag te gaan met de spanningsvelden en vraagstukken die komen bovendrijven via die enorme etnisch-culturele verscheidenheid waarmee we vandaag te maken blijft dikwijls al te vaag. Belangrijkste lijkt vaak gewoon 'dat we ermee bezig zijn'. De stuurloosheid hierrond is groot, zo merken we met Motief. Er blijkt dus een gebrek aan visie omtrent het samenlevingsmodel dat we nastreven wanneer we opteren om te gaan interculturaliseren.

Verder is het opvallend dat de levensbeschouwelijke component binnen het diversiteitsvraagstuk de scherpste spanningsvelden in beeld brengt. De islam in het algemeen, of moslims in concreto, lijken onze verlegenheid in het omgaan met levensbeschouwelijke verschillen te kristalliseren. Moslims staan vandaag symbool voor 'het tegenover', ze vormen in het maatschappelijke discours blijkbaar 'het spiegelbeeld' voor de dominante groep: in ons kijken naar moslims voelen we ons getriggerd om onze onbewust gehanteerde normen en waarden, gebruiken en overtuigingen opnieuw (duidelijker) te gaan omschrijven, we worden geconfronteerd met allerhande vragen die we ons al een tijdje niet meer stelden (en niet meer wilden stellen), we voelen ons bedreigd / aangetast in onze ingebeelde eenheid door 'hun' anders-zijn. Onze samenleving is er nog lang niet uit wat we met deze groep die ons spiegelbeeld vormt, moeten doen: we willen hen inpassen in ons eigen beeld maar zijn bang daardoor zelf uit beeld te verdwijnen, we verlangen dat ze zich zoals 'ons' gedragen, maar raken het er niet over eens wie 'wij' precies zijn en nog moeilijker: hoe 'wij' ons dan precies gedragen, we willen dat 'zij' opgaan in ons geheel maar merken intussen dat 'we' geen geheel meer zijn, en dat wellicht zelfs nooit waren. Tegelijk beseffen we: we zullen tot een *modus vivendi* moeten komen. We zijn veroordeeld om naast of met elkaar –met dit 'nieuwe wij' in al z'n verscheidenheid- toekomst te maken. Middenklassers zijn vaak nog in staat om deze realiteit uit te stellen of te negeren: middenklassers worden immers in de eigen leef- en werkomgeving maar zelden met deze diversiteit geconfronteerd. Maar onderaan de maatschappelijke ladder is de superdiversiteit -dat hoef ik jullie niet te vertellen- al volop doorgebroken: in sociale woonblokken zoals deze op het Antwerpse Kiel huizen mensen met de meest uiteenlopende nationaliteiten en achtergronden bij mekaar, delen ze dezelfde inkomhall, dezelfde liften en gangen, worden ze permanent uitgedaagd om met de verbeelde en reële verschillen te leven. In deze woonblokken, maar ook: in het parkje hier tegenover, in de rij van de voedselbedeling, in de wachtzaal van het OCMW, aan de kassa van den Aldi... Onderaan de ladder –waar de druk van een samenleving in crisis sowieso al het scherpst voelbaar is- worden mensen voortdurend gedwongen om in die spiegel te kijken die de complexiteit van onze samenleving in verandering reflecteert. Uit de gesprekken die we met groepen van mensen in armoede leven, voerden binnen het project wordt duidelijk welke onveiligheids- en concurrentiegevoelens dit creëert.

In deze context worden wij –als maatschappelijke werkers, opbouwerkers, vormingswerkers- wellicht uitgedaagd om in de eerste plaats de hulpvraag van onze cliënten scherp te beluisteren. Misschien even onze eigen vragen rond diversiteit tussen haakjes te zetten en mee te zoeken naar hoe de kwaliteit van leven voor mensen onderaan de ladder verbeterd kan worden. Daarbij hoeven we niet het warm water uit te vinden: onze doelgroep heeft zelf het beste zicht op welke terreinen de verbetertrajecten moeten starten. In de gesprekken kwamen ze daarrond met duidelijke antwoorden. Het zijn vaak heel praktische antwoorden: herstel de liften, zorg dat de gangen in onze woonblok verlicht zijn. Maar er is ook een impliciete vraag naar meer 'helderheid': in de manier waarop gecommuniceerd wordt met hen, in het uitleggen van regels die gehanteerd worden, in het onbevooroordeeld en respectvol luisteren naar de concrete problemen waarop ze vastlopen, in het consequent gelijk behandeld worden.

Moslims en niet-moslims onder aan de ladder zijn als groep in z'n geheel erg divers, verschillen op alle mogelijke manieren in hoe ze leven en met hun situatie omgaan, maar delen alvast de ervaring van niet te beantwoorden aan de maatschappelijke norm. De norm van hoopgopgeleid te zijn, werk te hebben, geseculariseerd en autonoom te functioneren, geen hulp nodig te hebben, gezond te zijn, over een eigen woonst te beschikken. In die zin confronteren zij ons, als sociale werkers (waarvan het overgrote deel tot de middenklasse behoort), ook met onze beeldvorming, met onze normen, en met onze manier van omgaan met diversiteit. Daarbij komt de levensbeschouwelijke component opnieuw naar de voorgrond -op een andere wijze dan we gewend zijn: niet zozeer in de zin van interlevensbeschouwelijke diversiteit (bv. het onderscheid tussen moslims en niet-moslims), maar eerder in het ideologische debat over het samenlevingsmodel dat we voor ogen hebben, in de strijd tegen armoede. Met de vraag naar welke haalbare en onhaalbare normen we willen nastreven of bevestigen en welke normen we mee willen helpen bestrijden. Welke (ideologisch gekleurde) taal en beelden we hanteren - in het maatschappelijke debat waaraan we deelnemen, maar ook in onze concrete hulpverleningspraktijk.

Met Motief hebben we alleszins heel wat stof tot nadenken gekregen via dit onderzoek. We hopen dat onze bundeling van bevindingen ook voor jullie nieuwe vragen in beeld kan brengen die richtinggevend kunnen zijn bij jullie dagdagelijkse zoeken omtrent het omgaan met diversiteit met groepen van socio-economisch kwetsbare mensen. En we hopen vooral dat 'Buren zoals we ze (niet) kennen' het gesprek tussen alle betrokken actoren in de strijd tegen armoede ook op het terrein van levensbeschouwelijke diversiteit kan triggeren en verdiepen.

Dank u.